

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO WARSZAWSKIEGO

WARSZAWA, DNIA 4 KWIETNIA 1931 R.

T R E Ś Ć.

Poz.		Str.
33.	Zbiórka na „Dar Narodowy 3 Maja”	98
34.	„Tydzień Dziecka”	98
35.	„VIII Tydzień Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej”	99
36.	Utrzymanie szkolnych pracowni robót ręcznych w należyтым stanie	99
37.	Współdziałanie szkół powszechnych w akcji tępienia chrabąszcza ...	101
38.	Udzielanie sal szkolnych na cele oświatowo-kulturalne	102
39.	Kursy wakacyjne dla nauczycieli szkół powszechnych	102
40.	Współdziałanie Dyrekcji zakładów szkolnych w organizowaniu kursów wakacyjnych dla nauczycieli szkół powszechnych	107
41.	O nieprzerwalności pracy nauczycielskiej w związku z egzaminem praktycznym	108
42.	Ćwiczenia szeregowych rezerwy.	109
43.	O przesyłkach listowych, wolnych od opłaty pocztowej	109
44.	O konkursach na posady kierowników publicznych szkół powszechnych	110
45.	Normy dla usprawiedliwienia drobnych wydatków	111
46.	Dodatek 10% do podatku dochodowego	112
47.	Loterja na budowę Domu Kultury i Pracy.	113
48.	Ruch służbowy	113
49.	Sprostowanie	116
50.	Konkursy	116
51.	Sprawozdanie o stanie szkolnictwa okręgu szkolnego warszawskiego w pierwszym dziesięcioleciu Niepodległej Polski, wygłoszone na posiedzeniu Rady Szkolnej Okręgowej w dniu 6 marca 1929 r. (ciąg dalszy)	117
52.	Komunikaty	128

33.

ZBIÓRKA NA „DAR NARODOWY 3 MAJA”.

Okólnik Kuratora Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 16 marca 1931 r. Nr. O. 1812/31.

Zawiadamiam, że Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego pismem z dnia 28 lutego 1931 r. Nr. I. Prez. 1273/31 zezwolił, podobnie jak w latach ubiegłych, na urządzenie przez Polską Macierz Szkolną zbiórki na „Dar Narodowy 3 Maja” w szkołach w dniach od 3 do 9 maja r. b.

Kurator Okręgu Szkolnego

I. Pytlakowski.

34.

„TYDZIEŃ DZIECKA”.

Okólnik Kuratora Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 16 marca 1931 r. Nr. O. 1811/31.

Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem (Warszawa, ul. Jasna Nr. 11, tel. 249-55) organizuje wzorem lat ubiegłych w okresie od 24 do 31 maja rb. włącznie „Tydzień Dziecka”, poświęcony propagandzie idei wychowania i opieki społecznej nad dzieckiem.

Podając powyższe do wiadomości na zasadzie pisma Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 7 marca 1931 r. Nr. I. Prez. 1712/31, zwracam się do Panów Inspektorów Szkolnych, Dyrekcyj zakładów szkolnych i do ogółu nauczycielstwa podległego mi Okręgu z zachętą do wzięcia udziału w pracach miejscowych Komitetów „Tygodnia Dziecka”, do organizowania odpowiednich odczytów w ciągu „Tygodnia” oraz do udzielania Komitetom pomocy przy organizowaniu w dniu 26 maja r. b. „Święta Dziecka”, a w dniu 31 maja r. b. przy organizowaniu przez Koła Młodzieży Czerwonego Krzyża — „Dnia Matki”.

W dniu 26 maja r. b. (wtorek) może być zwolniona od zajęć szkolnych młodzież, uczęszczająca do szkół powszechnych, szkół ćwiczeń przy seminarjach nauczycielskich oraz trzech najniższych klas szkół średnich ogólnokształcących w stolicy, w Białymstoku oraz w miejscowościach, w których organizacja „Tygodnia” będzie tego wymagała, w każdym zaś razie w dniu tym należy poświęcić odpowiedni czas na dostarczenie dzieciom stosownych rozrywek i przyjemności.

Kurator Okręgu Szkolnego

I. Pytlakowski.

35.

VIII TYDZIEŃ LIGI OBRONY POWIETRZNEJ I PRZECIWGAZOWEJ.

Okólnik Kuratora Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 18 marca 1931 r. Nr. O.1805/31.

Liga Obrony Powietrznej i Przeciwigazowej urządza dorocznym zwyczajem „VIII Tydzień L. O. P. P.”, który w roku bieżącym odbędzie się od 7 do 14 czerwca włącznie.

Podając powyższe do wiadomości, proszę Panów Inspektorów Szkolnych i Dyrekcje zakładów naukowych oraz ogół nauczycielstwa o wzięcie czynnego udziału w akcji propagandowej Ligi w okresie tygodnia, w szczególności o urządzenie dla młodzieży szkolnej odpowiednich odczytów i pogadanek o znaczeniu dla Państwa lotnictwa, obrony przeciwigazowej i L. O. P. P.

Jednocześnie przypominam treść okólnika Kuratorjum z dnia 29 kwietnia 1930 r. Nr. 121.

Kurator Okręgu Szkolnego

I. Pytlakowski.

36.

UTRZYMANIE SZKOLNYCH PRACOWNI ROBÓT RĘCZNYCH W NALEŻYTYM STANIE.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 16 marca 1931 r. Nr. O.1781/31.

Nawiązując do okólników w sprawie sprzątnięcia sal szkolnych z dnia 16 kwietnia 1928 r. Nr. 88 oraz z dnia 14 marca 1929 r. Nr. 110, Kuratorjum na zasadzie pisma Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 3 marca 1931 r. Nr. II. 28970/30 zmienia częściowo poprzednie zarządzenia i zarządza, co następuje:

Otrzymywanie przez władze szkolne sprawozdania o stanie i wynikach nauki robót ręcznych w szkołach średnich ogólnokształcących, w zakładach kształcenia nauczycieli i w szkołach powszechnych dają zbyt często obraz nieodpowiedniego zorganizowania i utrzymywania oraz wyglądu szkolnych pracowni robót ręcznych.

W wielu pracowniach warsztaty i stoły są uszkodzone, połamane i brudne, narzędzia w złym stanie i przeważnie tępe. Ogólny wygląd pracowni robi wrażenie zaniedbania, opuszczenia i nieładu.

Odbywająca się w takich warunkach nauka robót ręcznych nie może oczywiście dać oczekiwanych wyników zarówno co do technicznego wyszkolenia uczniów w tym przedmiocie nauczania, jak i dodatniego wpływu wychowawczego na młodzież.

Na ten wysoce niezadowolający stan wielu pracowni robót ręcznych w szkołach zechcą Dyrekcje i Kierownictwa szkół zwrócić baczną uwagę i zarządzić oraz dopilnować, aby istniejące braki organizacyjne i zaniedbania zostały rychło usunięte.

Potrzebne w pierwszym rzędzie doprowadzenie do porządku pomieszczeń pracowni robót ręcznych nie powinno być naciężać znaczniejszych kosztów i trudności, gdyż przeważnie polegać będzie na pomalowaniu względnie wybieleniu sali oraz wymyciu podłogi i zaciągnięciu jej masą pyłochłonną.

Reperacja uszkodzeń warsztatów i innych sprzętów oraz narzędzi może i powinna być uskutecziona przez starszą młodzież pod kierunkiem i przy czynnym współudziale nauczyciela robót ręcznych.

Gdyby zorganizowane w ten sposób gruntowne porządkowanie pracowni robót ręcznych wymagało przerwania normalnych zajęć w pracowni na dni kilka, może to być uważane za usprawiedliwione i celowe.

Należy usilnie dążyć do tego, aby szkolna pracownia robót ręcznych już na pierwszy rzut oka robiła estetyczne i miłe wrażenie, co może być osiągnięte przez utrzymanie sali we wzorowej czystości oraz przez staranne, praktyczne i celowe rozmieszczenie sprzętów (warsztatów, stołów, szaf, półek, narzędzi).

Warsztaty powinny być przymocowane do podłogi i utrzymywane w należytym stanie tak, jak i inne sprzęty, narzędzia zawsze całe, czyste i ostre, a prócz tego ponumerowane. Każde narzędzie winno mieć wyznaczone stałe miejsce w szafie lub na półce.

Komplety narzędzi winny być rozmieszczone w ten sposób, aby między poszczególnymi narzędziami nie było zbyt wielu wolnych miejsc (przerw), a to w celu ułatwienia szybkiej i pewnej kontroli całości kompletu.

Troska o stałe utrzymanie pracowni robót ręcznych w odpowiednim stanie należy do obowiązków nauczyciela robót ręcznych.

Do czynnego udziału w zajęciach, związanych z porządnym utrzymaniem pracowni (sali, sprzętów i narzędzi), powinni być pociągani przez nauczyciela ci uczniowie, którzy z tej pracowni korzystają.

Przed opuszczeniem sali po skończonych zajęciach uczniowie winni własnoręcznie doprowadzić ją do porządku, a więc: poukładać narzędzia według numerów na właściwych miejscach, zmieść z warsztatów i stołów opiłki, podłogę zamieść.

Zorganizowanie sprzątnięcia w ten sposób, aby nie było szkodliwe dla zdrowia młodzieży (otwieranie okien, skrapianie podłogi, ostrożne zmiatanie i zamiatanie i t. p.) oraz nadzór nad wykonaniem jest rzeczą nauczyciela robót.

Własnoręczne porządkowanie przez uczniów sali robót po zakończeniu zajęć zaleca się ze względu na wychowawcze znaczenie i potrzebę rozbudzenia w młodzieży oraz utrwalenia poczucia potrzeby i zamięłowania do porządku i ładu.

Przestrzeganie wyżej naszkicowanych metod postępowania łącznie z umiejętnym i sumiennym nauczaniem robót ręcznych zgodnie z wymaganiami dobrego rzemiosła może dopiero ujawnić wartość nauki robót ręcznych w szkole, jako ważnego czynnika w ogólnym wychowaniu młodzieży.

Kurator Okręgu Szkolnego
I. Pytlakowski.

37.

WSPÓLDZIAŁANIE SZKÓŁ POWSZECHNYCH W AKCJI TĘPIENIA CHRABĄSZCZA.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego
z dn. 19 marca 1931 r. Nr. I-5989/31.

Do P. P. Inspektorów Szkolnych i Nauczycielstwa publicznych szkół powszechnych.

Na wiosnę bieżącego roku spodziewana jest masowa rójka chrabąszcza majowego, którego larwy (pędraki) wyrządzają naszemu rolnictwu znaczne szkody. Do akcji zwalczania tego groźnego szkodnika upraw roślinnych przystąpiło Ministerstwo Rolnictwa i Warszawska Izba Rolnicza, organizując lokalne komitety powiatowe i gminne, zaopatrując je w odpowiednie instrukcje, ulotki i plakaty propagandowe i zapewniając ogólne kierownictwo fachowe.

Ze względu na ważność akcji powyższej z punktu widzenia interesów rolnictwa Kuratorjum na podstawie pisma Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 10 marca 1931 r. Nr. II-4803/31 wzywa Panów Inspektorów i Nauczycielstwo publicznych szkół powszechnych do organizowania gromadnego zbierania chrabąszczy przez dzieci szkolne i współdziałania z wymienionymi wyżej komitetami, gdzie będą one zorganizowane, z zakładami ochrony roślin i organizacjami rolnymi.

Przed przystąpieniem do samej akcji należy pouczyć dzieci szkolną o szkodliwości chrabąszcza, uzasadniającej jego tępienie oraz wskazać sposób tępienia tak, by nie stwarzać dla dzieci sposobności do znęcania się i okrucieństwa.

Kurator Okręgu Szkolnego
I. Pytlakowski.

38.

UDZIELANIE SAL SZKOLNYCH NA CELE OŚWIATOWO - KULTURALNE.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 27 lutego 1931 r Nr. O. 1595/31.

Sale szkolne, a w szczególności sale gimnastyczne, oddawane są do użytku organizacjom i instytucjom pozaszkolnym na cele kulturalno-oświatowe, winny być natychmiast po ukończeniu zebrania na koszt i staraniem używającego salę doprowadzone do porządku. To samo dotyczy zajęcia sali gimnastycznej na zebranie rodzicielskie, odczyty czy pogadanki, urządzane przez szkołę. Zwracam uwagę na to, że zawieszanie normalnych zajęć szkolnych w sali gimnastycznej czy innej wskutek zajmowania jej w przeddzień na wspomniane wyżej zajęcia, jest niedopuszczalne i polecam kierownictwom szkół ściśle przestrzeganie zasad niniejszego okólnika.

Kurator Okręgu Szkolnego

I. Pytlakowski.

39.

KURSY WAKACYJNE DLA NAUCZYCIELI SZKÓŁ POWSZECHNYCH W R. 1931.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 23 marca 1931 roku Nr. I. KN-1961/31.

I. Zgodnie z decyzją Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 21 lutego 1931 r. Nr. II-28728/31 w bieżącym roku szkolnym w miesiącu lipcu na terenie okręgu szkolnego warszawskiego będą organizowane następujące państwowe kursy wakacyjne dla nauczycieli szkół powszechnych:

Lp.	Rodzaj kursu	T e m a t	Miejscowość	U w a g i
1	Przyrodniczy.	1. Las, jako asocjacja. 2. Woda.	Augustów.	Fragment programu W.K.N.

Lp.	Rodzaj kursu	T e m a t	Miejscowość	U w a g i
2	Pedagogiczny.	1. Praktyczne zagadnienia organizacyjne i administracyjne z punktu widzenia potrzeb początkującego nauczyciela. 2. Rozwój zainteresowań u dzieci i metody aktywne w nauczaniu.	Białystok.	Kurs uwzględnia potrzeby nauczycieli, przygotowujących się do egzam. prakt.
3	Pedagogiczny.	1. Organizacja nauczania w niższych oddziałach szkół powszechnych. 2. Rozwój zainteresowań u dzieci i t. d.	Siennica, pow. mińsko-mazowiecki	Jak wyżej.
4	Pedagogiczny.	1. Zagadnienia organizacyjne i administracyjne szkoły. 2. Organizacja życia społecznego dzieci w szkole.	Warszawa.	Dla kierowników szkół.
5	Pedagogiczny.	Wybrane zagadnienia z dziedziny wychowania przedszkolnego.	Siennica.	Dla wychowawczyń przedszkoli.
6	Humanistyczny.	1. Literatura polska po roku 1863 do Młodej Polski. 2. Literatura historyczna dla młodzieży. Przegląd pomocy do nauki historii.	Crodno.	Fragment programu W.K.N.
7	Gospodarstwa domowego.		Lubraniec, pow. włocławski	
8	Jedwabnictwa.	Jedwabnictwo i hodowla morwy.	Milanówek, pow. błoński	
9	Śpiewu.	Harmonja i formy muzyczne.	Płock	Fragment programu W.K.N.
10	Ogrodniczy.		Ursynów, pow. warszawski.	
		I. Tematy z fizyki		
11	Wakacyjne ognisko fizyko-matematyczne.	1. Nauka o cieple. 2. Nauka o prądzie elektrycznym, galwanicznym i indukcyjnym. 3. Nauka o prądzie elektrycznym (chemiczne, cieplne i magnetyczne działanie prądu). 4. Przygotowanie ćwiczeń z fizyki w zakresie programu szkoły powszechnej i t. d.	Warszawa.	Fragmenty programu W.K.N.
		II. Tematy z chemji		
		1. Tlenowa teoria spalania materji 2. Przygotowanie ćwiczeń praktycznych z chemji w zakresie szkoły powszechnej i t. d.		

Lp.	Rodzaj kursu	T e m a t	Miejscowość	U w a g i
		III. Tematy z matematyki: 1. Idea stopniowego rozszerzania zakresu pojęcia liczby. 2. O działaniach arytmetycznych i t. d. 3. Metody przedstawiania utworów przestrzennych na płaszczyźnie.		
12	Języka francuskiego.	Grupa I: Wstęp do nauki języka francuskiego. Grupa II: Gramatyka z uwzględnieniem odmienni, lektura, wskazówki metodyczne.	Warszawa.	Fragment programu W.K.N.
13	Rysunków i robót ręcznych.	Rysunek i roboty w drzewie.	Warszawa.	Fragment programu W.K.N.
14	Robót ręcznych i rysunków.	Roboty w szkłe i metalu, rysunek.	Warszawa.	j. w.
15	Wychowania fizycznego.	Grupa I: Gimnastyka z dziećmi w wieku szkolnym do lat 10. Grupa II: Gimnastyka z dziećmi ponad 10 lat (V, VI i VII oddział)	Wymyślin. pow. lipnowski	Dla mężczyzn i kobiet

W związku z powyższym Kuratorjum prosi Panów Inspektorów o podjęcie szerokiej akcji, mającej na celu zapewnienie kursom należytej frekwencji.

Po otrzymaniu więc niniejszego okólnika należy:

1. powiadomić niezwłocznie nauczycieli o projektowanych kursach wakacyjnych w Okręgu i wezwać ich do licznego udziału w charakterze słuchaczy kursów,
2. zarządzić, by sprawa dokształcania nauczycieli na kursach wakacyjnych była przedmiotem narad na najbliższych konferencjach rejonowych,
3. wykorzystać wszelkie inne środki dla spopularyzowania sprawy dokształcania się nauczycielstwa, np. przez ogłaszanie w prasie miejscowej i czasopismach nauczycielskich komunikatów i artykułów o kursach, zainteresowanie organizacyj nauczycielskich sprawą dokształcania nauczycielstwa na kursach i przeprowadzanie z nimi stosownych konferencji i t. p.

Szczególne uwagi Panów Inspektorów zwraca się na projektowaną w Warszawie organizację wakacyjnego o g n i s k a f i z y k o - m a t e m a t y c z n e g o, które Kuratorjum pragnęłoby utrzymać jako instytucję stałą, umożliwiającą nauczycielstwu systematyczne dokształcanie się w danej grupie przedmiotów pod kierunkiem wybitnych fachowców.

Kursy pedagogiczne w Siennicy i Białymstoku uwzględniają także potrzeby nauczycieli, przygotowujących się do egzaminu praktycznego. Nadto w Warszawie przewiduje się zorganizowane kursy dla kierowników szkół, na którym obok praktycznego rozważania zagadnień z dziedziny organizacji nauczania i wychowania w szkole oraz spraw administrowania szkołą, będzie omawiany niezmiernie ważny dla pracy szkolnej temat o organizacji życia społecznego dzieci w szkole.

Wreszcie Kuratorjum zwraca uwagę na szczególne znaczenie społeczne kursów o charakterze praktyczno-gospodarczym, a mianowicie kursu ogrodniczego w Ursynowie, jedwabnictwa w Milanówku i gospodarstwa domowego w Lubrańcu i zachęca nauczycielstwo do wzięcia w nich udziału.

II. Kursy wakacyjne, niedające obecnie żadnych formalnych uprawnień, winny pociągać nauczycielstwo przede wszystkim swym odpowiednim poziomem naukowym, dobrą organizacją strony gospodarczej i administracyjnej kursów oraz życia towarzyskiego (wycieczki) i sportowego (gry i zabawy, sport wodny i t. p.).

Zechcą przeto Panowie Inspektorowie poczynić zawczasu odpowiednie starania w celu umożliwienia słuchaczom jak najlepszego wykorzystania istniejących na miejscu pracowni, pomocy naukowych oraz bibliotek; odpowiednie zarządzenia i wskazówki Kuratorjum wydaje jednocześnie Dyrekcjom państwowych szkół średnich i zakładów kształcenia nauczycieli. Jeśliby znajdujące się na miejscu w siedzibie kursu pomoce naukowe i biblioteki okazały się niedostatecznymi, należy poczynić starania celem wypożyczenia ich z najbliższych szkół zamiejscowych.

W celu powiększenia wydajności pracy słuchaczy kursów pożądanym byłoby: 1) zapewnienie im korzystania ze specjalnych sal do studjów i polekowej pracy, zaopatrzonych w podręczne biblioteczki, encyklopedje, wydawnictwa pedagogiczne, atlasy, katalogi i t. p., 2) przy bezpośredniej odpowiedzi nauczycielowi o przyjęciu na kurs poinformowanie go o pożądanej lekturze, o potrzebie przywiezienia podręczników i pomocy naukowych zgodnie z charakterem kursu (patrz odpowiednie wskazówki w rozkładzie kursów).

Co do organizacji gospodarczej i administracyjnej kursów, podkreślam, że należy zatroszczyć się zawczasu, by słuchacze kursów, jak również prelegenci mieli zapewnione zupełnie wygodne pomieszczenia oraz możliwość otrzymania zdrowego posiłku. W szczególności, o ile to jest możliwe, należy: 1) zorganizować stołowanie się, 2) dostarczyć prelegentom i słuchaczom łóżek na siatkach.

Normy wynagrodzenia prelegentów oraz kierowników administracyjnych w myśl istniejących zarządzeń wynoszą: 600 zł. za miesięczną pracę prele-

genta w ilości 18 godzin tygodniowo, oraz 100 zł. dla kierowników pedagogicznego i administracyjnego za pracę na jednym miesięcznym kursie.

W razie zorganizowania we własnym zarządzie wspólnego stołowania się dla słuchaczy i prelegentów przy kursie opiekujący się nim kierownik administracyjny otrzymuje za swą pracę nie 100, lecz 150 zł.

Informacje o zapisach słuchaczy, wysokości wpisowego, terminie zapisów i innych szczegółach organizacyjnych będą podane do wiadomości w najbliższym Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Panowie Inspektorowie wszystkich powiatów zechcą nadesłać Kuratorjum do dnia 5 czerwca sprawozdania o ilości zapisów nauczycieli na kursy wakacyjne i o swej akcji, związanej ze spopularyzowaniem kursów wakacyjnych wśród nauczycielstwa. Ponadto Panowie Inspektorowie, urzędujący w siedzibach kursów, winni nadesłać według niżej podanego schematu najpóźniej do dnia 10 czerwca sprawozdanie o stanie akcji przygotowawczej do organizacji kursów wakacyjnych w powiecie.

S p r a w o z d a n i e

z akcji przygotowawczej do organizacji Kursów wakacyjnych w powiecie .....
według stanu z dn. 5 czerwca 1931 r.

Miejscowość	Typ kursów. Temat.		Liczba zapisanych słuchaczy.	Stan zaopatrzenia w bibliotekę, pomoc naukowe i pracownie (dane liczbowe)	Lokal Kursów; jego wystarczal- ność.	Organizacja internatu i kuchni (m. inn na ile osób przygotowano łóżka)	Uwagi; w szcze- gólności co zostało uczynio- ne dla spopula- ryzowania kursów wakac. wśród nauczycieli.
	państw.	pryw.					

III. O ile w powiecie projektuje się zorganizowanie przez te lub inne instytucje prywatnych kursów wakacyjnych dla nauczycielstwa, zechcą PP. Inspektorowie do dnia 1 maja podać program zajęć, wskazać prelegentów i przedłożyć budżet kursów.

Kurator Okręgu Szkolnego
I. Pytlakowski.

40.

WSPÓLDZIAŁANIE DYREKCYJ ZAKŁADÓW SZKOLNYCH W ORGANIZOWANIU KURSÓW WAKACYJNYCH DLA NAUCZYCIELI SZKÓŁ POWSZECHNYCH.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego
z dnia 21 marca 1931 r. Nr. I. KN-1901/31.

Wzorem lat ubiegłych Kuratorjum przystępuje do organizowania w lipcu b. r. w szeregu miejscowości kursów dla kwalifikowanych nauczycieli szkół powszechnych.

Aby kursy te spełniły swój cel, winny one być należycie zorganizowane pod względem naukowym i gospodarczym oraz zupełnie wystarczająco zaopatrzone w pomoce naukowe i książki.

Będąc jednakże instytucjami czasowymi, kursy wakacyjne muszą korzystać z lokali, urządzeń szkolnych i pomocy naukowych państwowych zakładów naukowych.

W związku z powyższem Kuratorjum poleca Panom Inspektorom Szkolnym, aby w razie potrzeby zwracali się do Dyrekcji państwowych szkół średnich i zakładów kształcenia nauczycieli w sprawie wykorzystania lokali szkolnych, bibliotek i pomocy naukowych tych zakładów dla celów kursów nauczycielskich.

Kuratorjum nie wątpi, że Dyrekcje państwowych szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli uczynią wszystko, aby doniosłej akcji kursów wakacyjnych zapewnić wszystkie warunki pomyślnego rozwoju.

O ile zajdzie potrzeba wypożyczenia nazewnątrz pewnej ilości książek, pomocy naukowych, warsztatów i t. p., należy sporządzić wykazy wypożyczonego inwentarza w dwóch egzemplarzach, z których jeden pozostanie w szkole, drugi zaś u Pana Inspektora Szkolnego.

Wykazy winny być podpisane przez przekazującego i przyjmującego i opatrzone zobowiązaniem zwrotu w całości wypożyczonego mienia.

W jednym z najbliższych numerów Dziennika Urzędowego Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ogłoszony zostanie pełny wykaz państwowych wakacyjnych kursów dla nauczycieli szkół powszechnych.

Podając powyższy wykaz do wiadomości nauczycieli, zechcą D y r e k c j e zwrócić uwagę zainteresowanych, że na kursy artystyczno-techniczne oraz na kursy o charakterze praktycznym, takie np. jak kurs jedwabnictwa w Milanówku pod Warszawą, ogrodnicy w Ursynowie, gospodarstwa domowego w Lubrańcu pod Włocławkiem i t. p., przyjmowane są również zapisy nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli (wraz ze szkołami świeżeń).

Jednocześnie Kuratorjum oznajmia, że zapisy na kursy należy skutecznie za pośrednictwem Dyrekcji szkół, które prześlą karty zapisu oraz ustalone wpisowe Panom Inspektorom Szkolnym w siedzibie kursu.

Kurator Okręgu Szkolnego

I. Pytlakowski.

41.

**O NIEPRZERWALNOŚCI PRACY NAUCZYCIELSKIEJ W ZWIĄZKU
Z EGZAMINEM PRAKTYCZNYM.**

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 13 marca 1931 r. Nr. I. KN - 1493/31.

Do P. P. Inspektorów Szkolnych, Prezesów Państwowych Komisji Egzaminacyjnych dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych i Nauczycielstwa szkół powszechnych.

W związku z postanowieniem art. 8 (ust. pierwszy) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28 poz. 258 i Nr. 53 poz. 512) Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zarządzeniem z dnia 26 lutego 1931 r. Nr. II - 25796/30 wyjaśniło, że w wypadku, gdy nauczyciel wykazuje się dwuletnią pracą nauczycielską, ale przerywaną z powodu urlopów, służby wojskowej i stanu pozasłużbowego, należy przez analogię stosować interpretację „nieprzerwanej pracy nauczycielskiej”, podaną w art. 9 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu rozporządzenia z dnia 3 lutego 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 462), t. j. przesunąć mu końcowy termin o okres czasu, odpowiadający przerwie.

Jednocześnie Ministerstwo wyjaśniło, że postanowienie art. 10 wymienionego rozporządzenia z dnia 6 marca 1928 r., odnośnie do wskazanego tam w ustępie pierwszym terminu, należy rozumieć w ten sposób, że uwzględnia się czas faktycznego pełnienia obowiązków w szkole, odliczając wszelkie przerwy, przewyższające każdorazowo dwa miesiące (poza okresem wakacyj letnich).

Nauczyciel kontraktowy (względnie płatny od godzin), zatrudniony w publicznej szkole powszechnej, jest nauczycielem publicznej szkoły powszechnej w rozumieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r.

Kurator Okręgu Szkolnego

I. Pytlakowski.

42.

ĆWICZENIA SZEREGOWYCH REZERWY W 1931 R.

Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
z dnia 24 lutego 1931 roku Nr. I. Prez. 1074/31.

W związku z zamierzonym powołaniem pewnych roczników i kategorii szeregowych rezerwy na ćwiczenia wojskowe w roku 1931 Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zwraca uwagę na postanowienia rozdziału C p. t. „Służba w rezerwie” — §§ 379 — 424 rozporządzenia wykonawczego do ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym z dnia 16 marca 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 31 poz. 270 ex 1930 r.) i poleca w sprawach ćwiczeń jaknajściślej stosować się do powyższych postanowień.

Wszelkie wnioski o udzielenie przesunięć terminów, względnie odroczeń ćwiczeń należy ograniczyć do wypadków najkonieczniejszych i najżywniejszych, podyktowanych faktycznie względami natury państwowej oraz gdy nie jest możliwe inne rozłożenie prac względnie zastąpienie danej osoby inną siłą fachową.

Również nie należy stawiać wniosków co do osób, które korzystały w ubiegłych latach z odroczenia ćwiczeń, ponieważ wnioski takie nie będą uwzględniane przez władze wojskowe.

Podsekretarz Stanu

K. Pieracki.

Władzom i zakładom szkolnym,

podległym Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

podają powyższy okólnik do wiadomości i stosowania się. Jednocześnie przypominam treść okólnika Kuratorjum z dnia 25 listopada 1930 r. Nr. 310 w sprawie powoływania nauczycieli do ćwiczeń w rezerwie w okresie letnim, wolnym od nauki szkolnej.

(0.1709/31.)

Kurator Okręgu Szkolnego

I. Pytlakowski.

43.

O PRZESYŁKACH LISTOWYCH, WOLNYCH OD OPŁATY POCZTOWEJ.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego
z dnia 10 marca 1931 r. Nr. 0.1726 31.

Ministerstwo Poczty i Telegrafów, opierając się na analizie danych statystycznych stwierdziło, że ilość przesyłek listowych zwykłych i poleconych, wysyłanych przez władze, urzędy i organy państwowe, a wolnych od opłaty pocztowej na zasadzie art. 23 ust. I pkt. b) ustawy z dnia 3 czerwca 1924 r. w brzmieniu znówelizowanem rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 378) w ostatnich latach niepomiaralnie wzrosła i wykazuje w dalszym ciągu tendencję zwykłą. Nie

pozostaje to bez wpływu na wzmożenie się czynności urzędów pocztowych, na ilość potrzebnego personelu, a przez to samo i na wydatki.

Dla przedsiębiorstwa państwowego „Polska Poczta, Telegraf i Telefon”, które, jak wynika z art. 7 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o utworzeniu państwowego przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon” (Dz. U. R. P. Nr. 38 poz. 379), ma z własnych dochodów i funduszków pokrywać wszelkie swoje wydatki, ten ubytek w dochodach, wynikający z bezpłatnych świadczeń na rzecz władz, urzędów i organów państwowych, stanowi znaczny ciężar, ujemnie wpływający na całokształt gospodarki, tembardziej, że ciężar ten zwiększył się dwukrotnie w ostatnich 2 latach, a więc w okresie depresji gospodarczej. Cierpieć musi na tem niewątpliwie sprawność poczty, gdyż wzmożone o pewien procent czynności urzędów pocztowych wskutek wykonywania omawianych bezpłatnych świadczeń wymagają odpowiedniego pomnożenia personelu, to zaś ostatnie uzależnione jest od dochodów, które nie odpowiadają ściśle świadczeniom, albowiem są mniejsze stale o kwotę, odpowiadającą świadczeniom, za które opłata nie jest pobierana, przyczem ten ubytek dochodów nie jest ujawniony w budżecie i planie finansowo-gospodarczym przedsiębiorstwa państwowego „Polska Poczta, Telegraf i Telefon”.

Celem zapobieżenia przedstawionemu wyżej stanowi sprawy i wskutek pisma Pana Ministra Pocht i Telegrafów z dnia 23 lutego 1931 r. Nr. 191/II na zasadzie pisma Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 28 lutego 1931 r. Nr. I. Prez. 1502/31 zwracam uwagę, ażeby uprawnienie, wynikające z zacytowanych na wstępie postanowień art. 23 ustawy o poczcie, telegrafii i telefonii nie było wyzyskiwane, czy to przez nadawanie przesyłek listowych jako poleconych, mimo braku faktycznego uzasadnienia do przesyłania tychże jako poleconych, czy to przez wysyłanie przesyłek listowych jako wolnych od opłaty pocztowej, mimo, że od opłaty tej zwolnione być nie powinny.

Kurator Okręgu Szkolnego
I. Pytlakowski.

44.

O KONKURSACH NA POSADY KIEROWNIKÓW PUBLICZNYCH SZKÓŁ POWSZECHNYCH.

Do P. P. Inspektorów Szkolnych i Rad Szkolnych Powiatowych (Miejskich).

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 10 marca 1931 r. Nr. I. 4883/31.

Na zapytanie w konkretnym przypadku, czy należy rozpisać konkurs na posadę kierownika szkoły, której stopień organizacyjny został obniżony z pięcioklasowej na dwuklasową, — Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświe-

cenia Publicznego pismem z dn. 25 lutego 1931 r. Nr. II-308/31 wyjaśniło, że w takich przypadkach należy stosować postanowienia ustępu 2 art. 11 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu rozporządzenia z dnia 3 lutego 1928 roku (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 462) i rozpisywać konkursy, traktując te posady jako nowoutworzone, a to ze względu na zmienione uposażenie, przewidziane w art. 47 ustawy uposażeniowej z dnia 9 października 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 924).

Rozpisywanie konkursu byłoby zbyt cenne jedynie w tym wypadku, gdyby dotychczasowy kierownik szkoły, przekształconej na szkołę niżej zorganizowaną, wyraził zgodę na pozostanie w tej ostatniej. W takim razie trzeba by wystawić dotychczasowemu kierownikowi nowe pismo, mianujące go kierownikiem szkoły niższego stopnia organizacyjnego.

Naczelnik Wydziału
Cz. Statkiewicz.

45.

NORMY DLA USPRAWIEDLIWIENIA DROBNYCH WYDATKÓW.

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 13 marca 1931 r. Nr. OR. 8039/30.

Na podstawie okólnika Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 września 1930 r. Nr. I. R. 8453/30 i wyjaśnienia z dnia 20 listopada 1930 r. Nr. I. R. 12273/30 Kuratorjum podaje do wiadomości i stosowania, co następuje:

Przy zakupach pożywienia dla zwierząt ze szkolnych zbiorów żywych okazów fauny, zwierzęcych obiektów doświadczalnych oraz produktów spożywczych dla internatów — usprawiedliwienie wydatków bez konieczności przedstawiania formalnego rachunku może być uznawane do wysokości 50 (pięćdziesięciu) złotych.

Na usprawiedliwienie powyższych wydatków należy zamiast formalnego rachunku przedłożyć wykaz, zawierający wyszczególnienie nieusprawiedliwionych oryginalnymi rachunkami wydatków. Wykaz powinien być podpisany przez osobę, która dokonała zakupu i poświadczony przez dyrektora (kierownika) zakładu szkolnego pod klauzulą: „do wypłaty kwota..... zł.”.

Rzeczony wykaz powinien zawierać następujące dane: 1) imię i nazwisko lub określenie osoby, otrzymującej należność (np. handlarz), 2) tytuł wydatku, 3) kwotę wypłaconą, 4) powód nieprzedstawienia rachunku.

Przy zakupach innych drobnych przedmiotów (niewymienionych na wstępie) należy nadal stosować zasady, podane w okólniku Kuratorjum z dnia 7 października 1924 r. Nr. 234, a mianowicie:

W wypadkach niemożności uzyskania kwitów dla usprawiedliwienia drobnych wydatków, szczegółowo wykazanych w jednym wykazie, a nie dosięgających łącznie sumy 5 (pięciu) złotych, z których żaden nie powinien jednak przewyższać kwoty zł. 2 (dwóch), wystarcza poświadczenie dyrektora zakładu szkolnego względnie kierownika urzędu o istotnem dokonaniu wydatku. Wykaz powinien zawierać szczegóły wyżej wskazane. Do wydatków, które mogą być usprawiedliwiane sposobem wyżej opisanym bez przedstawiania oryginalnych rachunków lub kwitów, zalicza się takie wydatki, jak np. koszty przejazdu dorożką lub tramwajem, wynagrodzenie za przeniesienie lub przewiezienie mniejszych ilości materiałów (przedmiotów), opłaty tra-garzy, wydatki na zakup drobnych przedmiotów na targach i t. p.

Od firm handlowych należy zawsze żądać rachunków bez względu na przedmiot zakupu.

Kurator Okręgu Szkolnego
I. Pytlakowski.

46.

**DODATEK 10% DO PODATKU DOCHODOWEGO
OD UPOSAŻEN.**

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego
z dnia 21 marca 1931 r. Nr. OR — 1880/31..

Kuratorjum zawiadamia, że na mocy rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 6 marca 1931 r. w sprawie poboru 10% dodatku do niektórych podatków i opłat stemplowych (Dz. U. R. P. Nr. 23 poz. 138), poczynając od dnia 1 kwietnia r. b. pobierany będzie 10% dodatek do podatku dochodowego od uposażeń służbowych.

Z uwagi na to, że powyższe zarządzenie nie mogło być ze względów technicznych zastosowane już przy sporządzaniu list płatniczych za miesiąc kwiecień r. b., pobranie 10% dodatku do podatku dochodowego zostało zarządzone drogą dodatkowych potrąceń przy wypłacie uposażenia za miesiąc kwiecień r. b.

Kurator Okręgu Szkolnego
I. Pytlakowski.

47.

LOTERJA

**NA BUDOWĘ DOMU KULTURY I PRACY DLA WDÓW I SIEROT
PO POLEGŁYCH OBRONCACH OJCZYZNY.**

Okólnik Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego

z dnia 26 marca 1931 r. Nr. 0.1934/31.

W związku z okólnikami z dnia 22 grudnia 1930 r. i 9 stycznia 1931 r. Nr. 326 oraz okólnikiem z dnia 11 lutego 1931 r. N. O. 987/31, zamieszczonym w numerze 3 poz. 24 Dziennika Urzędowego Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego, Kuratorjum na prośbę Stowarzyszenia Rezerwistów przypomina tym nauczycielom, którzy dotychczas nie uregulowali należności za nabycie losy na wymienioną wyżej loteryję względnie niekupionych losów nie zwrócili Stowarzyszeniu Rezerwistów, że należy bezzwłocznie powyższą sprawę załatwić, a to dla uniknięcia ponownego odłożenia ciągnięcia, co naraziłoby Stowarzyszenie na poważne zarzuty ze strony posiadaczy losów oraz na straty.

Ostateczny termin uregulowania omawianej sprawy został przez Zarząd Stowarzyszenia wyznaczony na dzień 10 kwietnia 1931 r.

Kurator Okręgu Szkolnego
I. Pytlakowski.

48.

RUCH SŁUŻBOWY.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego.

Przeniesieni:

Zofja La Roppe, radca w VI st. służb. Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego, na równorzędne stanowisko w Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego dekretem Ministerstwa W. R. i O. P. z dn. 17. II. 1931 r. Nr. I. Prez. 1256/31 z dniem 17 lutego 1931 r.

Mianowani:

Helena Bromirska, referent w VII st. służb., dekretem Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 12. III. 1931 r. Nr. I. Prez. 1836/31, — asesorem w VII st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r.

Stanisław Bańkowski, urzędnik w VIII st. służb., asesorem w VIII st. służb. z dniem 1 marca 1931 r. (0.259/31).

Wanda Kochanowska, pomocnik referenta w VIII st. służb., asesorem w VIII st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1780/31).

Joanna Kleniewska, pomocn. referenta w VIII st. służb., asesorem w VIII st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1782/31).

Marja Siwińska, pomocn. referenta w VIII st. służb., asesorem w VIII st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1783/31).

Janina Walterowa, pomocn. referenta w VIII st. służb., księgowym w VIII st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1802/31).

Felicja Szemiotówna, urzędnik rachunkowy w IX st. służb., kontrolerem w IX st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1859/31).

Marja Kuncewiczówna, st. kancelistka w X st. służb., adjunktem kancelaryjnym w X st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1881/31).

Janina Załęska, st. kancelistka w X st. służb., rachmistrzem w X st. służb. z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1825/31).

Aleksandra Andrzejewska, urzędniczka w XI st. służb., kancelistą w XI st. służb., z dniem 1 kwietnia 1931 r. (0.1865/31).

Kazimierz Długolecki, pracownik kontraktowy, prowizorycznym rachmistrzem w XI st. służb. z dniem 1 stycznia 1931 r. (0.7108/30).

Adam Łukasik, pracownik kontraktowy, prowizorycznym rachmistrzem w XI st. służb. z dniem 1 stycznia 1931 r. (0.8875/30).

Florjan Zwierowicz, prowizoryczny urzędnik w XI st. służb., rachmistrzem w XI st. służb. z dniem 1 stycznia 1931 r. (0.8852/30).

Henryk Czubik, pracownik kontraktowy, prowizorycznym kancelistą w XII st. służb. z dniem 1 stycznia 1931 r. (0.8832/30).

Jan Fijałkowski, pracownik kontraktowy, prowizorycznym rachmistrzem w XII st. służb. z dniem 1 stycznia 1931 r. (0.8833/30).

Inspektoraty Szkolne.

M i a n o w a n i:

Anna Boguszewska, kancelistka Inspektoratu Szkolnego w Gostyninie, — adjunktem kancelaryjnym w X stopniu służbowym w tymże Inspektoracie z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I. 6162/31).

Jadwiga Poźniakówna, starsza kancelistka Inspektoratu Szkolnego w Ostrowiu Mazowieckim, — adjunktem kancelaryjnym w X stopniu służbowym w tymże Inspektoracie z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I.6164/31).

Jan Krzywiec, sekretarz Inspektoratu Szkolnego, w Grodnie — asesorem w VIII stopniu służbowym w tymże Inspektoracie z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I.6165/31).

Marja Sablińska, starsza kancelistka Inspektoratu Szkolnego w Wołkowysku, — adjunktem kancelaryjnym w X stopniu służbowym w tymże Inspektoracie z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I.6163/31).

Józef Zgliński, sekretarz Inspektoratu Szkolnego w Mławie, asesorem w VIII stopniu służbowym w tymże Inspektoracie z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I.6161/31).

Przeniesieni na inne stanowiska:

Leokadja Rudnicka, kancelistka Inspektoratu Szkolnego w Sochaczewie, — na równorzędne stanowisko do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I.5986/31).

Szkolnictwo powszechne.

Przeniesieni w stan nieczynny:

Kazimierski Bolesław, nauczyciel publ. szkoły powszechnej w Czerniewie, pow. plockiego, z dniem 31 grudnia 1930 r. (I. 5485/31).

Krupka Stanisław, nauczyciel publ. szkoły powszechnej w Warszawie, z dniem 1 lutego 1931 r. (I.1363/31).

Julja Wiernicka, nauczycielka publ. szkoły powszechnej w Mojnowie, pow. sierpeckiego, z dniem 31 grudnia 1930 r. (I.2924/31).

Aleksander Stelmaszczyk, nauczyciel publ. szkoły powszechnej w Budach Rumockich, pow. ciechanowskiego, z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I.5639/31).

Adam Gacek, nauczyciel publ. szkoły powszechnej w Lipnie, z dniem 1 kwietnia 1931 r. (I.5733/31).

Z w o l n i e n i:

Adam Gzeczko, nauczyciel publ. szkoły powszechnej w Warszawie, zwolniony z dniem 1 stycznia 1931 r. w myśl orzeczenia Ministerjalnej Komisji Dyscyplinarnej dla nauczycieli. (I.3796/31).

W y d a l e n i e z e s ł u ż b y p a ń s t w o w e j:

Rachela Frenkiel, nauczycielka publ. szkoły powszechnej w Warszawie, z dniem 31 marca 1931 r. (I.4819/31).

Zakłady kształcenia nauczycieli.

Przydzieleni:

Józef Szczupak, nauczyciel publicznej szkoły powszechnej im. Ks. Józefa Poniatowskiego w Łomży, — przydzielony do państwowego seminarjum nauczycielskiego męskiego w Łomży na okres od 15 lutego do 31 sierpnia 1931 r. (I. K. N. 1277/31).

Przeniesieni na inne stanowiska:

Wacław Matuszczyk, woźny państwowego seminarjum nauczycielskiego żeńskiego w Białymstoku, — na równorzędne stanowisko do państwowego seminarjum nauczycielskiego żeńskiego w Grodnie z dniem 15 marca 1931 r. (I. K. N. 1523/31).

Przeniesieni w stan spoczynku:

Eugenja Irena Guzkowa, nauczycielka szkoły ćwiczeń państwowego seminarjum nauczycielskiego w Swisłoczy — na własną prośbę z dniem 1 marca 1931 r. (I. K. N. 1331/31).

Aleksy Łukaszczuk, woźny państwowego seminarjum nauczycielskiego męskiego w Grodnie, — z urzędu z dniem 1 marca 1931 r. (I. K. N. 1339/31).

Szkolnictwo zawodowe.

M i a n o w a n i:

Janina Zlotnicka, nauczycielka państwowego seminarjum Nauczycielek Rzemiosł w Warszawie, przełożoną tegoż seminarjum z dniem 1 lutego 1931 r. (dekr. Min. Nr. III A. 10611/30).

Michał Ślósarski, nauczyciel kontraktowy, nauczycielem państwowej Szkoły Średniej Technicznej Kolejowej w Warszawie z dniem 1 lutego 1931 r. (III. 359/31).

49.

SPROSTOWANIE.

W Nr. 3 Dziennika Urzędowego Kuratorjum Okręgu Szkolnego Warszawskiego w poz. 20 na str. 68 w wierszu 9 od dołu powinno być: „za doręczenie”; w poz. 26 na str. 73 w ostatnim wierszu od dołu powinno być: Gostyninie.

50.

KONKURSY NA STANOWISKA KIEROWNIKÓW PUBLICZNYCH SZKÓŁ
POWSZECHNYCH.

Rada Szkolna Powiatowa w Kutnie ogłasza konkurs na stanowiska kierowników w następujących publicznych szkołach powszechnych:

- 1) 7-o klasow. w Grabowie (mieszkanie służb. 3 pokoje z kuchnią).
- 2) 7-o klasow. w Oporowie (mieszkanie służb. 3 pokoje z kuchnią).
- 3) 7-o klasow. rozwojow. Nr. 4 w Kutnie (mieszkanie służb. 2 pokoje z kuchnią).
- 4) 7-o klasow. w Strzelcach (mieszkanie służb. 3 pokoje z kuchnią).
- 5) 5-o klasow. w Łanigłach (mieszkanie służb. 2 pokoje z kuchnią).
- 6) 5-o klasow. w Kaszewach (mieszkanie służb. 1 pokój z kuchnią).
- 7) 4-o klasow. w Grodnie (mieszkanie służb. 3 pokoje z kuchnią).

Rada Szkolna Powiatowa w Gostyninie ogłasza konkurs na następujące posady kierowników publicznych szkół powszechnych: 1) 6-kl. Nr. 2 w Gąbinie bez mieszkania, 2) 5-kl. w Białotarsku z mieszkaniem, 3) 4-kl. w Czerminie z mieszkaniem, 4) 3-kl. w Stefanowie z mieszkaniem.

Kandydaci winni wykazać się przynajmniej dwuletnią służbą w charakterze nauczycieli stałych. Posiadający W. K. N. będą mieli pierwszeństwo.

Rada Szkolna Powiatowa w Grodnie ogłasza konkurs na stanowisko stałego kierownika w 7-o klas. publicznej szkole powszechnej żeńskiej Nr. 3 w Grodnie.

O stanowisko to ubiegać się mogą kandydaci, odpowiadający warunkom, wymienionym w art. 12 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r.

Rada Szkolna pow. radzyńskiego w Wołominie ogłasza konkurs na stanowisko kierowników publicznych szkół powszechnych:

7-kl. Nr. 1 w Radzyminie od 1. VIII. 1931.

7-kl. Nr. 2 (dla dzieci wyznania mojżeszowego) w Radzyminie,

5-kl. w Kamieńczyku n/Bugiem.

Pierwszeństwo mają kandydaci z ukończonym Wyższym Kursem Nauczycielskim.

Szkoła w Kamieńczyku ma nowy budynek szkolny i mieszkanie dla kierownika. —

Dla szkół w Radzyminie budynek jest w budowie (pod dachem); — przewidziane są w nim mieszkania dla kierowników.

Należy udokumentowane podania o posady wymienione w powyższych konkursach należy wnosić drogą służbową do właściwych Inspektorów Szkolnych w terminie 6 tygodniowym od daty niniejszego Dziennika Urzędowego.

51.

SPRAWOZDANIE O STANIE SZKOLNICTWA
OKRĘGU SZKOLNEGO WARSZAWSKIEGO W PIERWSZYM
DZIESIĘCIOLECIU NIEPODLEGŁEJ POLSKI,

wy ogłoszone na posiedzeniu Rady Szkolnej Okręgowej
w dniu 6 marca 1929 r.

(ciąg dalszy)

VI.

Stan higieny i wychowania fizycznego w szkołach
w okresie od roku szkolnego 1922/23 do roku szkolnego 1927/28 włącznie.

Sprawozdanie

wy ogłoszone przez okręgowego wizytatora szkół dra Karola Mitkiewicza.

I. Stan higieny.

Lokale szkół powszechnych.

Jednym z najważniejszych zagadnień higieniczno-szkolnych jest sprawa a l o k a l ó w, gdyż dopiero w szkole, odpowiadającej wymaganiom higieny, może być mowa o racjonalnym i skutecznym wychowaniu higienicznym młodych pokoleń. Niestety, sprawa ta przedstawia się naogół niezadowolająco.

Najgorzej pod względem lokalów przedstawiają się s z k o ł y p o w s z e c h n e. Przeciętnie zaledwie trzecia część wszystkich izb lekcyjnych mieści się we własnych budynkach szkolnych i to nie zawsze w warunkach odpowiednich pod względem higienicznym. Pozostałe dwie trzecie mieszczą się w wynajętych zwykłych pomieszczeniach mieszkalnych, zupełnie nieprzystosowanych albo źle przystosowanych do potrzeb szkolnych. To też na czoło wszelkich zabiegów o poprawienie warunków, w jakich uczy się dziatwa szkół powszechnych wysuwa się sprawa wznoszenia nowych budynków szkolnych. Pomimo trudnych warunków ekonomicznych zarządy miast, sejmiki, gminy wspomagane częściowo przez Państwo, wybudowały lub budują szereg nowych budynków szkolnych, o czym już była mowa w sprawozdaniu o szkolnictwie powszechnem.

I w grupie wynajętych lokalów szkolnych, które nieraz były najgorszymi w danej miejscowości, daje się zauważyć zbyt powolna może, ale stała zmiana na lepsze: pod wpływem nacisku władz szkolnych, poszczególnych członków dozorów i opiek szkolnych przenosi się szkoły z zupełnie nieodpowiednich pomieszczeń do lepszych. W ten sposób zniknęły już w okręgu izby szkolne z polepą glinianą zamiast podłogi, coraz mniej jest izb o małych oknach, nieotwierających się zupełnie, izby są naogół większe i wyższe, chociaż jeszcze nie wszystkie odpowiadają nawet minimalnym wymaganiom pod tym względem.

Natomiast stopień obciążenia izb szkolnych uczniami jest bardzo duży: na 1 izbę lekcyjną wypadało w r. szk. 1927/28 w szkołach w Warszawie przeciętnie 80 dzieci, w wojew. warszawskim — 60, w wojew. białostockim 48. Wobec braku danych o przeciętnej powierzchni izby lekcyjnej w r. szk. 27/28 trudno jest ustalić wielkość powierzchni, przypadającej przeciętnie na jedno dziecko. Na zasadzie danych z r. szk. 1925/26, cytowanych przez p. F a l s k i e g o, wypadałoby w Warszawie przy przeciętnej powierzchni izby lekcyjnej 45,7 mtr.² i przy przeciętnej liczbie 80 dzieci na izbę — 0,57 mtr.², w wojew. warsz. — przy 34 mtr.² i 60 dzieciach — również 0,57 mtr.² w woj. białostockim — przy 32,8 mtr.² i 48 dzieciach — 0,68 mtr.². Wobec jednak przeważnie stosowanej nauki szkolnej na dwie zmiany wielkość powierzchni, przypadającej na jedno dziecko w jednej zmianie, będzie nieco większa i przeciętnie może dochodzić do 1 mtr.². W rzeczywistości jednak w niektórych szkołach na wsi i w małych miasteczkach obciążenie jest znacznie większe, bo nieraz wynosi 2 uczniów na 1 mtr.².

Ogromna większość izb szkolnych, jak już wyżej wspomniałem, służy dla dwuzmianowej nauki, oprócz tego w wielu izbach odbywają się jako trzecia zmiana — kursy dla dorastających i dla dorosłych, co podnosi stopień obciążenia izb i pogarsza w nich warunki powietrza.

Również ujemnie na stan powietrza wpływa przeważny brak korytarzy, sal rekreacyjnych, przedsionków lub innych pomieszczeń na pozostawianie wierzchniej odzieży.

Utrzymywanie czystości w lokalach szkół powszechnych należy do obowiązków samorządu terytorjalnego. Jakkolwiek i pod tym względem daje się zauważyć w ciągu ostatnich lat poprawa, to jednak budżety wielu szkół przewidują na ten cel nieraz znikome wprost kwoty, które w dodatku przy realizacji budżetu częstokroć bywają jeszcze obcinane, a nawet zupełnie skreślane ze względu na brak pokrycia.

Na zasadzie odpowiedzi Rad Szkolnych Powiatowych na kwestionariusz, rozesłany w r. 1925, p. Z a p o l s k i cytuje takie curiosa, jak umieszczenie w budżecie na utrzymanie czystości 10 zł. rocznie od klasy, a przeciętnie 30 — 40 zł., gdy tymczasem podług danych Gł. Urz. Statystycznego koszt sprzątnięcia 1 izby powinien być wynosić w tym czasie 60 gr. dziennie t. j. 18 zł. miesięcznie, a 180 zł. rocznie.

W szkołach powszechnych miejskich, zwłaszcza na prowincji, coraz częściej wchodzi w użycie zaprawa pyłochłonna, którą zaciągane są podłogi parę razy do roku, co, jak wiadomo, znacznie zmniejsza ilość kurzu, unoszącego się w powietrzu w klasie, a wraz z kurzem różnych zarazków. W Warszawie i w większych miastach w nowowzniesionych gmachach szkolnych wszędzie stosowane jest froterowanie posadzek, oraz wprowadzona zmiana obuwia

przez działwę przy wchodzeniu i wychodzeniu ze szkoły; we wszystkich pozostałych lokalach obowiązkowo zaciąga się podłogi zaprawą pyłochłonną kilka razy w ciągu roku.

Poza tem w szkołach warszawskich i niektórych prowincjonalnych stosuje się odkurzanie przy pomocy odkurzaczy elektrycznych. W związku z tem należy zaznaczyć akcję szkolenia woźnych w utrzymaniu czystości lokalów szkolnych na specjalnych kursach, urządzanych przez Sekcję Higjeny Szk. Magistratu m. st. Warszawy. Dotychczas wyszkolono 853 woźnych.

Coraz częściej w szkołach spotyka się kosze do papierów, co również ułatwia utrzymanie w czystości izb szkolnych.

Gorzej przedstawia się sprawa spluwaczek, zwłaszcza w szkołach wiejskich i małomiasteczkowych, chociaż i pod tym względem należy zanotować pewną poprawę.

Jednocześnie ze wznoszeniem nowych budynków odbywa się zamiana nieodpowiednich ławek szkolnych starych, na odpowiednie ławki nowego typu, według wzorów podanych przez Min. W. R. i O. P. Np. Warszawa wstawiła do nowych budynków około 3.000 ławek powyższego typu. Wobec tego, że ławki te są dość łatwe do wykonania, zarządy mniejszych nawet miast i gminy wyrabiają je na miejscu i zaopatrują w nie szkoły. Podkreślić tu należy inicjatywę Rady Szkolnej powiatu wołkowyskiego, która zorganizowała i prowadzi wytwórnię mebli i urządzeń szkolnych i w ten sposób zaopatruje tanim kosztem szkoły swoje w niezbędne sprzęty. Koszt np. ławki typu ministerjalnego, wykonanej w tej wytwórni, wynosi około 30 zł.

Sprawa ustępów w szkołach powszechnych znacznie posunęła się naprzód, zwłaszcza w ciągu ostatnich 2 lat. Podczas gdy w r. szk. 1923/24 zarządzenie o konieczności zaopatrzenia wszystkich szkół w ustępy natrafiło na dość znaczne trudności, przede wszystkim ze względu na brak uświadomienia szerokich mas ludności wiejskiej i małomiasteczkowej, a ankieta zbierana w tym czasie wykazała duże braki w tym względzie (tylko w 25% powiatów wszystkie szkoły miały ustępy), w r. szk. 1927/28 tylko w b. nielicznych gminach na terenie woj. warszawskiego i białostockiego niektóre szkoły nie posiadały jeszcze ustępów lub miały je w niedostatecznej ilości albo w stanie nieodpowiednim do użytkowania przez dzieci. Ogromną poprawę w tej dziedzinie należy przypisać z jednej strony wzrastającemu uświadomieniu ludności, z drugiej — ogólnej akcji sanitarno-higjenicznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Lokale szkół średnich, seminarjów nauczycielskich i szkół zawodowych.

Nieco lepiej, niż w szkołach powszechnych, przedstawia się sprawa lokalów szkół średnich ogólnokształcących, zwłaszcza szkół państwowych. Na ogólną liczbę 44 gimnazjów — 13, t. j. prawie

30%, posiada gmachy specjalnie budowane na szkoły, odpowiadające wymaganiom higieny szkolnej. Zupełnie nieodpowiednie lokale posiada 13 gimnazjów. Pozostałe 18 gimnazjów mieści się w lokalach, mniej lub więcej odpowiadających wymaganiom higieny.

Stan lokalów gimnazjów prywatnych jest naogół znacznie gorszy, niż państwowych. Mieszczą się one prawie wyłącznie w lokalach przerobionych z mieszkań prywatnych i mało przystosowanych do potrzeb szkolnych. W Warszawie na 91 gimnazjów prywatnych zaledwie 14, t. j. 15%, ma gmachy specjalnie na szkołę budowane i to przeważnie dość dawno. Na prowincji 61 gimnazjów prywatnych tylko 4 posiadają własne gmachy, wzniesione w okresie sprawozdawczym.

Co do obciążenia izb szkolnych młodzieżą w gimnazjach, zwłaszcza państwowych, to jest ono naogół znacznie mniejsze, niż było na początku okresu sprawozdawczego i niż jest obecnie w szkołach powszechnych. Przeciętnie na 1 ucznia przypada więcej, niż 1 m² powierzchni, a tylko w niektórych klasach nielicznych szkół powierzchnia ta nie dochodzi do 1 m². W przeciwieństwie do szkół powszechnych, obciążonych w ogromnej swej większości dwu, a nawet trzymianową nauką, lokale kilku zaledwie gimnazjów używane są na naukę popołudniową i to przeważnie tylko częściowo. W porównaniu ze stanem z przed kilku lat obciążenie izb szkolnych należy objaśnić z jednej strony zmniejszeniem się liczby młodzieży, uczęszczającej do gimnazjów, z drugiej strony faktem, że przy kwalifikowaniu szkół prywatnych bierze się pod uwagę również i ich warunki higieniczne i szkoły, nieodpowiadające najprymitywniejszym wymaganiom pod tym względem — nie uzyskują praw szkół państwowych.

Na ogólną liczbę 28 państwowych zakładów kształcenia nauczycieli 10 mieści się w lokalach odpowiednich, w tej liczbie 2 posiadają gmachy nowe, wzniesione w ostatnich latach (seminarja nauczycielskie męskie w Siennicy i Augustowie), oraz 2 gruntownie przebudowane i przystosowane do potrzeb szkolnych (seminarja naucz. męskie w Łowiczu i Grodnie). W pozostałych 18-tu lokale posiadają pod względem higienicznym pewne braki, w ten 7 jest zupełnie nieodpowiednich.

Częściowo rozszerzono i przebudowano w ostatnich latach lokale 8 seminarjów.

23 seminarja nauczycielskie państwowe posiadają internaty dla młodzieży. Chociaż lokale niektórych z nich są bardzo ciasne i nieodpowiednie, to jednak pod względem higienicznym młodzież ma w nich naogół lepsze warunki, niż na t. zw. stancjach, a często i w domach rodziców, zwłaszcza na wsiach i w małych miasteczkach.

W ostatnich latach wzniesiono względnie przerobiono internaty przy 3 seminarjach.

Prawie wszystkie prywatne zakłady kształcenia nauczycieli mają lokale niezbyt odpowiednie, przyczem 2 z nich korzystają w godzinach popołudniowych z lokalów innych szkół.

Pod względem obciążenia izb szkolnych młodzieżą seminarja państwowe, mające nieodpowiednie lokale i seminarja prywatne przedstawiają się niezadowolająco. W pozostałych — stopień obciążenia nie jest zbyt wielki i dorównywa obciążeniu izb szkolnych w gimnazjach.

Z 26 państwowych szkół zawodowych 15, t. j. 60%, mieści się w lokalach własnych, specjalnie na ten cel budowanych, w tej liczbie 8 w 3 gmachach, wzniesionych w ostatnich latach.

Z 67 komunalnych, społecznych i prywatnych szkół zawodowych 24, t. j. z górą trzecia część, mieści się w lokalach własnych, mniej lub więcej dostosowanych do potrzeb szkół właściwego typu.

Za to szkoły doksztalające, jakkolwiek korzystają wyłącznie z lokalów innych szkół, to jednak jako wieczorowe, prowadzone przeważnie na trzecią zmianę, już z tego względu mają bardzo złe warunki higieniczne. To samo dotyczy w dużym stopniu wszelkich kursów zawodowych, które również najczęściej są prowadzone w godzinach popołudniowych lub wieczorowych w różnych lokalach szkolnych.

Pod względem obciążenia pomieszczeń szkolnych uczniami szkolnictwo zawodowe przedstawia się bodaj najgorzej. Nawet szkoły, posiadające własne gmachy specjalnie na ten cel wzniesione, są przeważnie przeludnione, gdyż liczba młodzieży, uczęszczającej do szkół zawodowych, wzrosła i wzrasta wciąż. I pod tym względem najgorzej przedstawiają się szkoły doksztalające i różne kursy.

Stan czystości lokalów szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli i szkół zawodowych jest naogół lepszy, niż lokalów szkół powszechnych. W nowowzniesionych gmachach wszędzie są posadzki froterowane, w pozostałych — podłogi, zaciągane parę razy do roku zaprawą pyłochłonną.

Nawet i pomieszczenia warsztatowe szkół technicznych i rzemieślniczych są naogół utrzymywane w czystości. W wielu szkołach, zwłaszcza w miastach, młodzież po przyjsciu do szkoły zmienia obuwie. Kosze do papierów i spluwaczki są prawie we wszystkich pomieszczeniach szkolnych.

Stan ławek i umebłowania w szkołach omawianych typów przedstawia się dostatecznie. Nieodpowiednich ławek starych wzorów prawie już się nie spotyka, zato pod względem nowszych systemów istnieje nawet w jednej

i tej samej szkole duża różnorodność. Nie wszędzie z tego powodu wymiary ławki odpowiadają wzrostowi uczących się. Przykładów tego dostarczają szkoły popołudniowe, szkoły dokształcające i kursy zawodowe, gdzie nieraz młodzież 18-letnia siedzi w ławkach, przeznaczonych dla dzieci 10 — 12 letnich. W niektórych szkołach, zwłaszcza w nowych gmachach, wprowadzone zostały zamiast ławek — stoliki i krzesła.

Na terenie Okręgu niema już szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli i szkół zawodowych, pozbawionych ustępów. Natomiast w niektórych szkołach w Warszawie i większych miastach (w lokalach wynajętych) liczba ustępów jest niedostateczna w stosunku do liczby młodzieży. W niektórych znów szkołach prowincjonalnych ustępy są urządzone bardzo prymitywnie i znajdują się na dziedzińcu w pewnym oddaleniu od szkoły, co wpływa nieraz niepomyślnie na stan ich czystości. Pod wpływem jednak zwiększonych wymagań i pod tym względem zaznacza się pewien postęp.

Opieka higieniczno-lekarska w szkołach powszechnych.

Wprowadzenie opieki higieniczno-lekarskiej do szkoły oparło się u nas tak, jak i na całym świecie na 2 podstawach: 1) na zasadzie powszechności nauczania, a więc obowiązkowego przejścia każdego dziecka przez szkołę i 2) na tem doświadczeniu, że t. zw. wiek szkolny jest okresem największego wzrostu ustroju dziecięcego, a co za tem idzie największej jego wrażliwości na nabycie, ewentualnie rozwój wszelkich wad fizycznych i na zarażenie się rozmaitemi chorobami zakaźnymi, a w pierwszym rzędzie gruźlicą.

Stąd wypływa konieczność współpracy lekarza ze szkołą. Stąd też w przepisach zapobiegawczych przeciwko szerzeniu się chorób zakaźnych przez szkoły, w przepisach wydanych jeszcze na początku 1918 roku przez Komisję Międzyministerjalną Ministerstwa W. R. i O. P., oraz Ministerstwa Zdrowia Publicznego, Opieki Społecznej i Ochrony Pracy — paragraf 1 żąda, by każda szkoła zarówno niższa, jak średnia i wyższa znajdowała się pod stałą opieką higieniczno-lekarską.

W Warszawie i w całej byłej Kongresówce powyższe żądanie natrafiło na grunt przygotowany, gdyż już w 1906 r. szkoły powszechne Polskiej Macierzy Szkolnej i większość polskich szkół średnich wprowadziła instytucję lekarzy szkolnych. Po odzyskaniu niepodległości idea ta zaczęła się rozszerzać w miarę rozwoju szkolnictwa.

W myśl wymienionych przepisów organizacja opieki higieniczno-lekarskiej nad szkołami powszechnymi należy do gmin, które wprowadzają ją u siebie narozmaiciej, w miarę środków i w miarę uświadomienia sobie jej konieczności.

Licząc się z tem władze szkolne wydały dwie różne ramowe instrukcje dla lekarzy, którzy stosownie do warunków miejscowych i umowy, podejmują się sprawowania opieki higieniczno-lekarskiej w szkole w szerszym lub węższym zakresie. Pierwsza obejmuje t. zw. opiekę stałą — w wymiarze conajmniej 3 godzin stałej pracy tygodniowo na szkołę 7-mio klasową i dotyczy przeważnie szkół w miastach i w większych osiedlach, w miejscu zamieszkania lekarza, druga przewiduje t. zw. opiekę niestałą, w postaci odwiedzin przynajmniej raz do roku wszystkich szkół, znajdujących się w pewnym rejonie.

Pierwsze miejsce zarówno pod względem jakościowym jak i ilościowym zajmuje organizacja opieki higieniczno-lekarskiej w szkołach powszechnych w Warszawie. W roku 1927/28 w Sekcji Higjenu Szkolnej Magistratu m. st. Warszawy pracowało 47 lekarzy szkolnych przy różnej liczbie godzin pracy tygodniowej, t. j. od 6 do 36 godzin. W okresie tym dokonali oni przeglądu przy zapisie nowowstępujących dzieci do szkół t. zw. rekrutów szkolnych, w liczbie 13.400, badań indywidualnych dzieci z I, III, V i VII oddziałów z górą 85.000, przyczem zakwalifikowali do pomocy ambulatoryjnej: w chorobach wewnętrznych 6.756 dzieci, w chorobach chirurgicznych 924, skórnych 1.405, oczu 4.911, gardła, nosa i uszu 2.156, do przychodni przeciwgruźliczej 1.970, do naświetlań lampą kwarcową 1.609, do przychodni dentystycznej 6.953.

W poliklinice szkolnej przy Sekcji otwarte były w r. szk. 1927/28 gabinety: okulistyczny, otolaryngologiczny, dentystyczny, przychodnia przeciwgruźlicza z lampami kwarcowymi i poradnia ortopedyczna, zaopatrzona w przyrządy. Na specjalną uwagę zasługuje urządzenie przy Sekcji pracowni psychotechnicznej, w której w r. szk. 1927/28 zbadano indywidualnie 546 dzieci, zbiorowo — do 6.000 dzieci.

Do pomocy lekarzy szkolnych służą higienistki szkolne, których pracowało w r. szk. 1927/28 w szkołach powszechnych warszawskich — 36. Pomagały one lekarzom przy badaniach indywidualnych dzieci, mierzyły je i ważyły, prowadziły kontrolę ich czystości, w razie choroby robiły w ich mieszkaniach wywiady, odprowadzały dzieci do kąpielisk miejskich. Cyfrowo praca higienistek w wymienionym roku szkolnym przedstawia się w sposób następujący: przeglądów masowych — oddziałami — dokonano 18.878 (po 9 — 10 razy do roku każdy oddział). Wywiadów było 5.476, wywiadów z powodu gruźlicy — 278, odprowadzono do ambulatorjum 2.376 dzieci.

Następne miejsca w organizacji opieki hig.-lek. zajmują miasta: Włocławek (5 lekarzy i 5 higienistek), Płock (3 lekarzy i 4 higienistki), Białystok (3 lekarzy i 3 higienistki), Kutno (2 lekarzy i 2 higienistki, Łomża (2 lekarzy), Suwałki, Skierniewice, Żyrardów, Grodzisk, Ostrów, Lipno (po

1 lekarzu i 1 higienistce), Grodno, Gostyń, Wołomin, Augustów, (po 1 lekarzu).

Opieka higieniczno-lekarska w szkołach na terenie powiatów przedstawia się gorzej, jakkolwiek poprawia się z każdym rokiem. Jeżeli zważymy, że na początku okresu sprawozdawczego opieka higieniczno-lekarska w szkołach powszechnych, zwłaszcza prowincjonalnych zupełnie nie istniała, to wyżej wymienione dane, odnoszące się do miast i niżej podane liczby, wyrażające odsetek szkół w powiatach, gdzie opieka ta istnieje, świadczą o ogromnym postępie w tym kierunku. Dane te przedstawiają stan rzeczy na 1 stycznia 1929 r.

Na 23 powiaty woj. warszawskiego w 11 powiatach 100% szkół ma opiekę higieniczno-lek., w 3 powiatach — powyżej 50% szkół, w 2 powiatach — 25%, w 6 powiatach — mniej niż 10%, a w 1 powiecie brak jej zupełnie.

Na 13 powiatów woj. białostockiego w 4 powiatach 100% szkół ma opiekę higieniczno-lek., w 2 powiatach — powyżej 50%, 6 powiatach — mniej niż 10% i w 1 powiecie brak jej zupełnie.

Niestety nie wszędzie ta opieka odpowiada nawet minimalnym wymaganiom, wymienionych w instrukcjach dla lekarzy szkolnych.

Umowy, zawierane przez gminy i lekarzy, są nieraz bardzo dowolne, niezastosowane do tych wymagań, z drugiej strony brak środków komunikacyjnych, duże oddalenie miejsca zamieszkania lekarza od szkół, w których ma on sprawować opiekę, wreszcie brak na prowincji poradni, przychodni, dokąd możnaby kierować dzieci chore, z wadami, często czyni opiekę higieniczno-lekarską niedostateczną i za mało skuteczną nawet tam, gdzie ona formalnie została wprowadzona. Wielką pomoc w tej sprawie okazuje wciąż rozwijająca się organizacja ośrodków zdrowia.

Institucja ta powstała w szeregu powiatów i okazała się bardzo pożyteczną, tak dla podniesienia zdrowia publicznego wogóle, jak i dla opieki higieniczno-lekarskiej nad młodzieżą szkolną w szczególności. W ośrodkach tych bada się dzieci, w razie potrzeby udziela się pomocy lekarskiej, higienistki zaś dokonywują wywiadów domowych i rozciągają opiekę higieniczną nad całą rodziną. Ośrodki zdrowia czynne są w powiatach: warszawskim, skierniewickim i wołkowyskim. W roku szkolnym 1927/28 w 8 punktach pow. warszawskiego dokonano zgórą 11 tysięcy badań dzieci szkolnych, a w powiecie skierniewickim zgórą 14 tysięcy.

Czystość i stan zdrowia młodzieży szkół powszechnych.

Ogromnie ważnym i pożytecznym w znaczeniu higieniczno-wychowawczym było rozporządzenie Ministerstwa, wydane w roku 1925 o obowiązku zaopatrzenia wszystkich szkół w naczynia do mycia rąk. Do tego czasu b. nie-

liczne szkoły nawet i w miastach dawały dzieciom możliwość umycia rąk, na skutek zaś tego zarządzenia 75% wszystkich szkół powszechnych w Okręgu zaopatrzyło się conajmniej w miednice, dzbanki, wiadra i ręczniki, a sporo urządziło mycie rąk w wodzie bieżącej w myśl wskazówek, podanych w wymienionym zarządzeniu. Mycie rąk w szkole staje się coraz częściej koniecznym nawykiem, co ma ogromne znaczenie nie tylko higieniczne, lecz i ogólnowychowawcze.

Gorzej przedstawia się sprawa ogólnej czystości ciała. Używanie kąpeli gorących wśród ogółu ludności nie ma zastosowania w stopniu odpowiadającym potrzebom higieny osobistej i społecznej. Stąd spływa na szkołę tem większy obowiązek wdrażania tego zamięłowania wśród młodzieży. Na przeszkodzie stoi tu jednak niedostateczna liczba urządzeń kąpielowych w szkołach, a często ich brak zupełny i to nie tylko w szkołach, ale nawet wogóle na znacznych przestrzeniach kraju.

W Warszawie w 8 nowowzniesionych gmachach szkolnych są urządzenia natryskowe, z których korzysta przynajmniej raz na miesiąc nie tylko młodzieża z danej szkoły, lecz i z najbliższych szkół sąsiednich. Reszta dzieci szkolnych uczęszcza raz na miesiąc do 4 kąpielisk miejskich. Sekcja higieny szkolnej m. st. Warszawy wydała w roku szkolnym 1927/28 prawie 200.000 natrysków, co wynosi przeciętnie prawie 3 natryski na każde dziecko, uczęszczające do szkół powszechnych. We Włocławku w kąpieliskach miejskich każde dziecko kąpie się w przybliżeniu 3 razy na 4 miesiące (w roku szkolnym 1927/28 wydano 14½ tysiąca natrysków). Na prowincji natryski w budynkach szkół powszechnych są jedynie w Białymstoku i w Płocku. W całym województwie warszawskim na terenie 11 powiatów niema ani jednego kąpieliska publicznego, w pozostałych 12 powiatach są 22 kąpieliska. W woj. białostockim niema kąpielisk na terenie 6 powiatów, w pozostałych 7 powiatach jest ich 8. Poza tem nie ze wszystkich kąpielisk może masowo korzystać młodzież szkolna, gdyż niektóre są zbyt szczupłe, inne znów, będąc własnością prywatną — zbyt drogie.

Ze sprawą bardzo niedostatecznego rozpowszechnienia kąpielisk, jak szkolnych, tak i publicznych, wiąże się sprawa zauszenia młodzieży szkolnej. Wyniki badań, przeprowadzonych z polecenia Min. W. R. i O. P. w roku szkolnym 1926/27 i 1927/28 wykazały zmniejszenie naogół zauszenia nawet w ciągu jednego roku. W roku 1926/27 odsetek dzieci zauszonych wynosił średnio 12,6, w roku 1927/28 — 11,1, przyczem najmniejszy był wśród dzieci szkół warszawskich — 9%, poza tem w woj. warszawskim — 10,7%, wreszcie w woj. białostockim 13,2%. U dziewcząt w wymienionych kolejno szkołach odsetek wynosił: 13,6, i 14,3, 15,8%, u chłopców: 2,1, 7,1 i 10,7%. Zmniejszenie się zauszenia jest wynikiem dość intensywnej propagandy hi-

gjenicznej wśród dzieci oraz uśmiadania rodziców. Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę, że badania zawszenia przeprowadzono późną wiosną, gdy zwykle jest ono daleko mniejsze, niż w ciągu całego roku szkolnego, to stwierdzić musimy, że stan czystości naszej dziatwy nie jest jeszcze zadowalający.

Nasilenie chorób zakaźnych wśród dziatwy szkół powszechnych w ciągu kilku ostatnich lat naogół uległo zmniejszeniu. Jedynie w lecie i na jesieni 1926 roku było wśród dziatwy dużo przypadków płonicy, wskutek czego wydano nawet zarządzenie o odroczeniu początku roku szkolnego do 15 września. Jednocześnie były wydane zarządzenia, nakazujące lekarzom szkolnym i personelowi nauczycielskiemu zwrócenie uwagi na wszelkie podejrzane o płonicę przypadki, na konieczność przestrzegania ściśle terminów niedopuszczania do szkoły dzieci chorych i ich otoczenia, wreszcie na masowe uświadamianie o chorobach zakaźnych, zwłaszcza o płonicy, o szczepieniach ochronnych przeciwko niej. Większych jednak ognisk epidemicznych w Okręgu, zwłaszcza w szkołach — nie było. W roku szkolnym 1927/28 w woj. warszawskim na zgórą 2.000 szkół powszechnych przerwana była nauka z powodu chorób zakaźnych w 56 szkołach, w woj. białostockiem na 1.500 w — 35 szkołach.

Wśród chorób zakaźnych dzieci szkół powszechnych gruźlica daje największe liczby, jakkolwiek należy się zastrzec co do ścisłości wszelkich danych statystycznych o gruźlicy z powodu niejednorodności podstawy w klasyfikowaniu chorych. Najściślejszych danych dostarczają większe miasta ze względu na szczegółową rejestrację i możliwość dokładniejszego zbadania.

W roku 1927/28 lekarze szkół powszechnych warszawskich stwierdzili gruźlicę płuc czynną u 864 dzieci, czyli u 1,1% wszystkich dzieci uczęszczających do tych szkół, u 2.778 (3,7%) podejrzewano gruźlicę płuc, u 510 (0,7%) stwierdzono gruźlicę kości, gruczołów i skóry, u 4.733 (6,5%) powiększenie gruczołów przyoskrzelowych, a u 21.801 (32,7%) znaleziono powiększone gruczoły chłonne zewnętrzne. U dzieci szkół prowincjonalnych liczby te są mniejsze, chociaż na zasadzie danych o przypadkach zapadania na gruźlicę ludności wiejskiej i małomiasteczkowej w porównaniu z ludnością miejską — zbyt optymistycznych wniosków stawiać i tu nie można.

Z szerzeniem się gruźlicy wiąże się sprawa wzmocnienia odporności organizmów dziecięcych, przez otoczenie specjalną opieką choćby tylko najbardziej pod tym względem zagrożonych.

Mam tu na myśli akcję dożywiania, rozdawnictwa tranu, naświetlań lampą kwarcową, kolonij letnich, odpoczynkowych półkolonij. Akcja powyższa aczkolwiek powstała w szkołach powszechnych od czasów odzyskania niepodle-

głości, rozwinęła się jednak znacznie w ostatnich latach i zwłaszcza w większych miastach osiągnęła duże natężenie. I pod tym względem na czoło wysuwa się Warszawa.

W roku szkolnym 1927/28 Komisja Główna Opiek Szkolnych dożywiła w szkołach 6.535 dzieci, co stanowi niecałe 10% wszystkich dzieci ze szkół powszechnych; w tym czasie rozdano dzieciom 3.410 litrów tranu, naświetlanych lampą kwarcową było 1.609 dzieci (zgórą 2%). Do zdrojowisk (Ciechocinka, Buska, Rymanowa) wyjechało 362 dzieci, do uzdrowisk (w Zakopanem, Smukale, Miłośnie, Skolimowie i nad morzem) 302 dzieci, na kolonje letnie do rozmaitych miejscowości 2.342 dzieci. Z półkolonij solankowych w Warszawie (kąpiel w kąpielisku miejskim, dwukrotny posiłek, pobyt od godz. 9 rano do 2 lub 3 popoł.) korzystało 407 dzieci, z półkolonij zdrowotno-rozrywkowych też urządzonych w Warszawie (drugie śniadanie $\frac{1}{4}$ litra mleka i 100 gramowa pszenna bułka) korzystało zgórą 20.000 dzieci (więcej niż 25% wszystkich dzieci), wreszcie z urządzonych poraz pierwszy w roku ubiegłym półkolonij wyjazdowych (w Aninie, Komorowie) korzystało 480 dzieci. Wyjeżdżały one gromadnie pod dozorem personelu wychowawczego z Warszawy o godz. 8 — 9 rano i spędzały czas poza miastem aż do 6-ej wieczorem, otrzymując trzykrotny posiłek. Wyniki tego rodzaju półkolonij są pod każdym względem tak zachęcające, że liczba dzieci tam kierowanych będzie nadal bezwątpienia stale wzrastała.

W szkołach prowincjonalnych akcja zapobiegawcza przedstawia się znacznie gorzej. Dożywiania niema zupełnie w szkołach na terenie 8 pow. woj. warszawskiego i 6 pow. woj. białostockiego. W 15 pozostałych powiatach woj. warszawskiego wprowadzono dożywianie w 70 szkołach (na 1.490 szkół), co stanowi 4,7%, w 7-miu pow. woj. białostockiego dożywiane są dzieci w 23 szkołach (na 700 szkół), co stanowi 3,2%, przytem z dożywiania tego korzysta zaledwie nieznaczna garstka dziatwy: w woj. warszawskim 6.200 dzieci, t. j. średnio 88 dzieci na szkołę, w której dożywianie istnieje i 2.300 dzieci w woj. białostockiem, t. j. średnio po 100 dzieci w szkole. Również b. słabo rozpowszechnione jest rozdawnictwo tranu, bo zaledwie w 4 — 5 miejscowościach niewielka ilość dzieci otrzymuje tran w szkole. Naświetlań lampą kwarcową na terenie szkół niema zupełnie poza Warszawą. Kolonje i półkolonje letnie są prowadzone przez Zarządy zaledwie paru miast: Włocławek (kolonje lecznicze w Ciechocinku dla 160 dzieci i półkolonja wakacyjna na 450 dzieci), Białystok, Żyrardów, Gostynin (20 dzieci).

Gdy mowa o akcji zapobiegawczej, o powstaniu i rozwoju chorób wśród dziatwy szkół powszechnych, należy wspomnieć o pomocy dentystycznej, wprowadzonej w rozmaitych miejscowościach. Najwięcej ta

pomoc rozwinięta jest w Warszawie, gdzie miasto urządziło 17 ambulatorjów dentystycznych, w tem 14 w lokalach szkół powszechnych wyłącznie dla dzieci szkolnych. Z pomocy dentystycznej korzystała przedewszystkiem młodzież VII oddziałów, by kończąc szkołę powszechną opuszczała ją z wyleczonemi zębami (w roku szkolnym 1927/28 udzielono porad 31.717, usunięto pni 2.962, zaplombowano zębów 6.650, doprowadzono do porządku jamę ustną 1.912 dzieciom). Za przykładem Warszawy zorganizowały pomoc dentystyczną dla dzieci szkolnych: Włocławek, Płock, Białystok, Łomża, Skierniewice. We Włocławku w roku szkolnym 1927/28 założono 798 plomb i wogóle wykonano różne zabiegi u 1.978 dzieci.

(ciąg dalszy sprawozdania nastąpi).

52.

KOMUNIKATY.

W sprawie studjów na II-gim roku Instytutu Robót Ręcznych.

Na podstawie okólnika Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 19 lutego 1931 r. b. II 2006/31 Kuratorjum zawiadamia, że w r. szk. 1931/32 nie przewiduje się udzielania urlopów płatnych nauczycielom szkół powszechnych, pragnącym kształcić się na II roku Instytutu Robót Ręcznych w Warszawie. Nauczyciele szkół powszechnych, posiadający ukończony Wyższy Kurs Nauczycielski (grupę robót ręcznych i rysunków) w Warszawie, Krakowie lub Lwowie w r. 1929 lub wcześniej, mogą ubiegać się o przyjęcie na II Kurs Instytutu na podstawie urlopów bezpłatnych lub płatnych za wrotem kosztów zastępstwa bez spłat ratalnych. Podania udokumentowane załącznikami wzorem lat ubiegłych (życiorys, metryka urodz. i dowody odbytych studjów, odpis wykazu stanu służby, rysunek i akwarele) należy wnosić w drodze służbowej do Kuratorjum do 1 maja rb.

Wydawnictwo „Haft, Koronka, Strój”.

Kuratorjum zwraca uwagę na wydawnictwo kwartalnika p. t. „Haft, Koronka, Strój”, poświęcone robotom ręcznym i zatwierdzone do użytku szkół żeńskich wszelkich typów przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (Dziennik Urzędowy Min. Nr. 1 ex 1930 poz. 11) Adres administracji: Warszawa, ul. Ks. Skorupki Nr. 8 m. 8.

(Nr. III. 526/31).

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, ulgowa 3 złote
Cena numeru pojedynczego — 60 groszy. Należność należy wpłacać wyłącznie na
konto czekowe w P. K. O. Nr. 24 444 — Rada Szkolna Okręgowa Warszawska —
Administracja Dziennika Urzędowego w Warszawie.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona zł. 120; — pół strony zł. 65; — ćwierć strony zł. 35.

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, ul. Bagatela 12, Kuratorjum O. S. Warsz.

Dziennik Urzędowy wydawany jest staraniem Rady Szkolnej Okręgowej Warszawskiej

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Warszawskiego
 w Salezjańskiej Szkole Graficznej, Warszawa, ul. ks. Siemca 6,